

Näkökulmia maaseutuun

Maaseutu ei ole yksi yhtenäinen aluetyyppi, vaan maaseutu muodostuu toisistaan paljonkin poikkeavista alueista. Maaseudun erilaistuminen on perinteisesti käsitetty vyöhykemäiseksi. Suomessa vyöhykemäisyyden perustana ovat erityisesti ilmastoon liittyvät tekijät. Perinteisessä maaseutuyhteisössä maatalous ja maaseutu olivat yhtä ja siksi luonnonolosuhteilla oli keskeinen merkitys maaseudun moninaisuuden kutoutumisessa: luonnonolosuhteiden erot loivat eri alueille toisistaan poikkeavat mahdollisuudet harjoittaa maataloutta (Hautamäki - Iisakkala 1989: 50). Yhteiskunnallisen kehityksen myötä ilmastoerojen ja sijainnin merkitys on alueellisessa erilaistumisessa vähentynyt. Luonnonolosuhteet vaikuttavat tietenkin edelleenkin maatalouden harjoittamiseen, mutta maaseudun uusien toimintojen myötä aluerakenteen kuva on muuttunut aikaisempaa monivivahteisemmaksi. Maaseudun monimuotoisuus ei enää ilmene pelkästään luonnonolosuhteisiin perustuvana vyöhykemäisyytenä, vaan maaseutualueet muodostavat vaihtelevan *mosaiikin* (Katajamäki 1988:7; Hautamäki-Iisakkala 1989: 50).

Maaseudun määrittelyssä käytetään usein erilaisia näkökulmia. Maaseutu voidaan määritellä asutusmuotojen ja fyysisen ympäristön piirteiden perusteella. Toisaalta maaseutu on mahdollista määritellä ammattien, kulttuurin, organisaatioiden tai elämänmuodon kautta (vrt. Kultalahti 1988:33; Johannisson- Persson-Wiberg 1989: 37). Maaseutu eroaa kaupunkialueista myös alueellisessa työnjaossa. Maaseudun roolina on alueiden välisessä työnjaossa perinteisesti ollut raaka-aineiden ja energian tuottaminen, elintarvikehuollon turvaaminen sekä varsinkin nyttemmin virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen. Suomelle tyypillinen maaseudun tehtävä alueellisessa työnjaossa on raaka-aineen tuottaminen metsäteollisuudelle (Hautamäki 1989:1; Katajamäki 1988).

Useimmiten maaseutua tarkastellaan tiettyinä maantieteellisenä alueena ja maaseutuväestöksi määritellään ihmiset, jotka tuolla alueella asuvat (Malinen 1987: 19-20; OECD 1988: 13). Ongelmana on maaseutualueiden määrittely. Eri maissa maaseutualueet käsitetään hyvin eri tavalla. Esimerkiksi USA:ssa maaseudun kehittämisohjelmat suunnataan sellaisiin yhdyskuntiin, joiden asukasluku on alle 50 000 asukasta. Suomessa maaseutumaisiksi alueiksi on toisinaan määritelty haja-asutusalueiden lisäksi taajamat, joissa on alle 500 asukasta (Maaseudun kehittämis-toimikunnan mietintö II 1983: 135; OECD 1988: 13). Käsite *maaseutu* viittaa eri maissa aivan erityyppisiin alueisiin. Tämän vuoksi maaseutuun liittyvät kansainväliset vertailut ovat vaikeita. Esimerkiksi Suomi on maantieteellisesti laaja, mutta väkimmäältään pieni maa. Hollannin pinta-ala on vähän yli kymmenesosa Suomen pinta-alasta. Kuitenkin Hollannissa on yli 14 miljoonaa asukasta. Useimmissa Euroopan maissa maaseutuun liittyvät kysymyksenasettelut poikkeavat Suomen maaseutuun liittyvistä kysymyksenasetteluista. Suomi ei voi ammentaa maaseutunsa kehittämisstrategioita kopioimalla Euroopan yhteisön tai OECD:n maaseutuohjelmia. On löydettävä maaseudun kehittämisen *Suomen malli*.

Suomen sisäisessä tarkastelussa maaseudun raja voidaan asettaa taajaman ja